

100 let České a slovenské neurologie a neurochirurgie – pocta Ladislavu Haškovi (1866–1944)

Růžička E.

Stoleté trvání je dopřáno jen nemnoha odborným periodikům. To, že dnes s hrdostí otevíráme stý ročník časopisu českých a slovenských neurologů a neurochirurgů, je především zásluhou jeho zakladatele, profesora MUDr. Ladislava Haškovece. Snad tato vzpomínka přispěje k tomu, že se tento spoluzakladatel oboru neurologie v Československu vrátí na čestné místo, jež mu právem v historii našeho oboru náleží.

Ladislav Haškovec se narodil 18. května 1866 v Bechyni v rodině drobného obchodníka střížním zbožím. Navzdory skromným poměrům se z devíti sourozenců dva stali univerzitními profesory a ještě další dva dosáhli vysokoškolského vzdělání. Ladislav Haškovec absolvoval gymnázium v Jindřichově Hradci a v r. 1891 ukončil studium na lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Svou lékařskou dráhu začal jako externista na I. interní klinice, ale brzy přešel na honorované místo asistenta Psychiatrické kliniky Všeobecné nemocnice. Určující význam pro celou jeho další profesní dráhu měla studijní cesta do Paříže v letech 1892–1893. V kolébce neurologie, La Salpêtrière, byl jedním z posledních žáků Jeana-Martina Charcota (1825–1893). Tento pobyt Haškovi přinesl nejen jeho hlavní odborné zaměření na nově vzniklý obor neurologie, ale také mnoho dalších zkušeností, jež půvabně připomněl ve svých „Zápiscích z Paříže“ (1895). V La Salpêtrière se Haškovec seznámil s klasiky oboru, jako byli P. Marie, Déjerine, Babinski či Magnan. Osobní kontakty s Charcotovými žáky pak udržoval celý život. V pozdějších letech pravidelně do Paříže zajížděl, prezentoval svá pozorování na schůzích francouzské neurologické společnosti a publikoval ve francouzských odborných časopisech. To, že byl považován za významného příslušníka francouzské neurologické školy, je zjevné i z toho, že

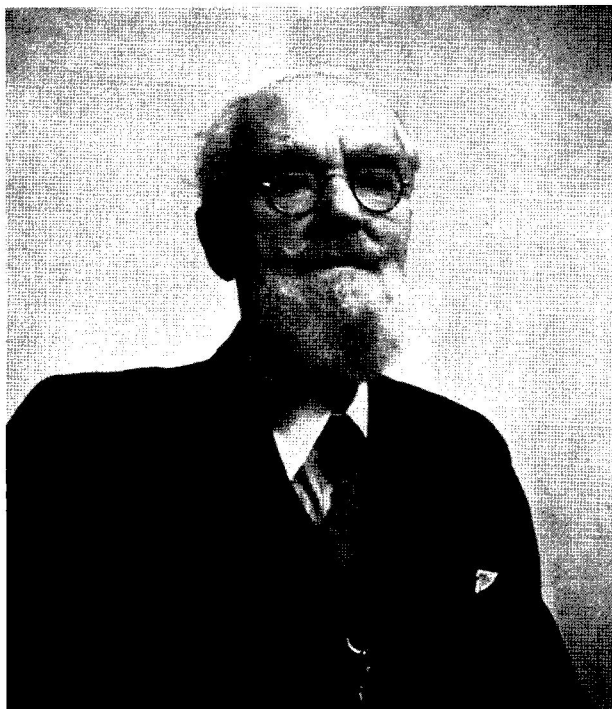
III
L'AKATHISIE
(à priv. zafřo, je m'assois) (f)
PAR
Lad Haskovec.
(de Prague).

En 1897, j'ai eu l'occasion d'examiner un homme de 40 ans, employé, qui se plaignait des symptômes suivants :

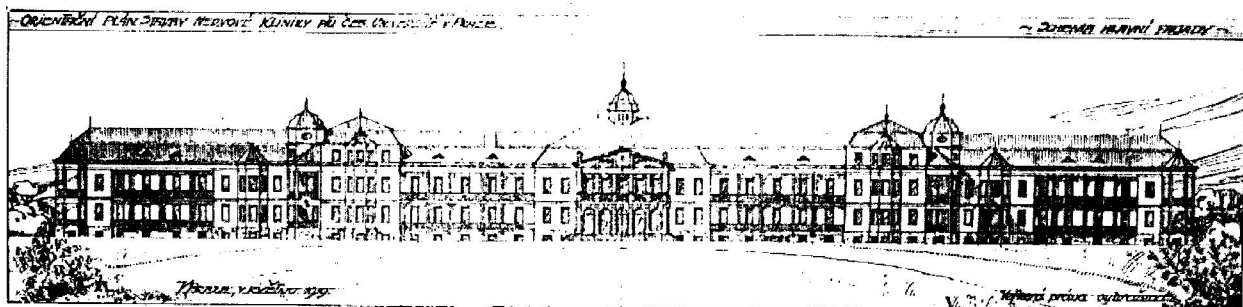
Obr. 1. Výřez titulní strany článku, Revue Neurologique 1901; 9: 1107–9.

byl vyzván k sepsání kapitol o třesu a o kontrakturách do encyklopedie *Traité de Médecine*. Oceněním Haškovecova významu pro francouzskou neurologii bylo i udělení řádu Čestné Legie.

Široké mezinárodní známosti se Haškovi dostalo především jako autorovi termínu a prvního popisu akatázie (1901) (obr. 1). Haškovec definoval akatázi jako abnormální psychický stav vyznačující se neustálým nutkáním k pohybu a neschopností sedět. Na Haškovecova ojedinělá kazuistická pozorování navázali po r. 1920 mj. Bing a Sicard s popisy akatázie u postencefalitického parkinsonismu. Vlna výskytu akutní a tardivní akatázie následující po zavedení neuroleptik do psychiatrické praxe v 50. letech 20. století vedla k tomu, že se tento termín ve spojení s Haškovicovým jménem natrvalo zabydlel ve světovém písemnictví (viz např. Gibb a Lees 1986). Podle Science Citation Index zaznamenala ještě v letech 1985–2001 původní Haškovecova práce z r. 1901 úctyhodný počet 33 citací. Nemluvě o dalších více než 150 Haškovic-

Obr. 2. Prof. MUDr. Ladislav Haškovec.

Obr. 9. Ideální plán kliniky pro choroby nervové. (Dle návrhu prof. Haškovec projektoval prof. Kříženecký.)

Obr. 3. Projekt Neurologické kliniky podle Haškovecova návrhu.

vých publikacích, tato práce mu tedy jako jednomu z mála českých neurologů (ne-li jako jedinému) zajistila místo mezi klasiky světové neurologie.

Po návratu ze svého pařížského pobytu se Haškovec v r. 1896 habilitoval v neuropatologii, takže se stal prvním docentem tohoto oboru na Karlově Univerzitě, podle některých nepodložených zpráv dokonce prvním v Rakousku-Uhersku (Vondráček 1966). O společenském uznání Haškovecovy práce za „starého režimu“ svědčí i udělení řádu Františka Josefa I. Po habilitaci si otevřel soukromou praxi a v r. 1906 byl jmenován bezplatným mimořádným profesorem a stal se primářem nemocnice Milosrdných bratří v Praze Na Františku. Na tomto oddělení stejně jako na všech dalších místech, která vystřídal, Haškovec zaváděl soudobé postupy neurologické diagnostiky a léčby a věnoval se výuce studentů a postupně rostoucího počtu lékařů sdílejících jeho nadšení pro neurologii. Konečně byl v r. 1919 Haškovec jmenován profesorem neurologie – prvním v Československu.

Ve své roli průkopníka oboru musel Haškovec celý život bojovat o uznání samostatnosti neurologie a o zřízení neurologické kliniky na lékařské fakultě. Tento sen o české Salpêtrière se mu podařilo zčásti realizovat až v r. 1926, kdy jeho úsilím byla založena Neurologická klinika, již byly vyhrazeny prostory v budově bývalého chorobince na Karlově, ambulantní část však sídlila odděleně. Později se lůžková část přesunula do nově vybudovaných Masarykových domovů v Krči, ale ambulantní práce a výuka pokračovaly na Karlově. Nakonec bylo počátkem 30. let rozhodnuto o výstavbě Neurologické kliniky v areálu na Karlově, kde byly již zajištěny pozemky a podle Haškovecových dispozic připravil architekt prof. Kříženecký projekt kliniky. Ze zachovaných plánů je patrná nejen vnějšková inspirace historickými budovami La Salpêtrière, ale i velkorysost a promyšlená moderní koncepce budov, které by bývaly dodnes mohly být ozdobou Všeobecné nemocnice (obr. 2.). Bohužel k realizaci stavby již nedošlo. Vlastní těžké onemocnění, stáří a nepříznivý vývoj předválečných let zabránily splnění Haškovecova snu. Ladislav Haškovec umírá 16. 1. 1944.

Haškovecově výjimečné osobnosti i jeho bohaté a mnohatvárné odborné, osvětové publikační a veřejné činnosti (od fejetonů v denním tisku, aktivit na poli veřejné hygieny, eugeniky, plánovaného rodičovství až po Haškovecovo zapojení do sporu o příčinu smrti Bedřicha Smetany, kde jako jeden z mála hájil dnes potvrzenou luetickou etiologii) se snad jednou dostane zasloužené samostatné biografie.

Zde připomínáme Haškovecovo jméno především ve spojení s jedním z jeho významných odkazů oborům neurologie a psychiatrie: Ladislav Haškovec založil roku 1904 odborný časopis *Revue v neurologii a psychiatrii*, který vlastním nákladem vydával až do r. 1936. Po Haškovecově odchodu do důchodu a dvouleté přestávce byl časopis dále vydáván pod názvem *Neurologie a psychiatrie československá* (od 1939 do 1945 pouze česká) až do roku 1955, kdy vznikly dva samostatné časopisy, *Československá psychiatrie*, držící se historického číslování ročníků, a *Československá neurologie a neurochirurgie*, jež se vyznačuje zvláštním dvojitým číslováním ročníků od r. 1904 a od r. 1938.

Nechť je tedy tento stý ročník České a slovenské neurologie a neurochirurgie důstojným pokračováním díla započatého Haškovecem. A necht' platí Hennerova slova (1944): „Haškovecovo jméno bude proto vyslovovati český neurolog s procítěnou úctou a vděčností.“

Literatura

- Gibb W. R. G. a Lees A. J. The clinical phenomenon of akathisia. *J Neurol Neurosurg and Psychiatry* 1986; 49: 861–866.
 Haškovec L. *Zápisky z Paříže*. Nákladem vlastním, Praha 1895.
 Haškovec L. L'Akathisie. *Rev Neurol* 1901; 9: 1107–9.
 Henner K. Prof. Dr. Ladislav Haškovec. *Neurologie a psychiatrie česká* 1944; 7: 2–4.
 Šebek J. Prof. Dr. Ladislav Haškovec. *Čas Lék Čes* 1926; 65: 769–777.
 Šebek J. Životní ideál profesora Haškovec – česká klinika pro choroby nervové. *Revue v neurologii a psychiatrii* 1931; 28: 113–126.
 Vondráček V. Ladislav Haškovec psychiatr a jeho doba. *Čs psychiatr* 1966; 62: 204–208.

Prof. MUDr. E. Růžička, DrSc.
 Neurologická klinika 1. LF UK a VFN
 Kateřinská 30
 120 00 Praha 2